

Огляди, відгуки

Surveys, Responses

УДК 069.5:78.071.2(477)

ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА НА ПОШАНУ НІНИ МАТВІЄНКО

Наталя Студенець

З листопада – 10 грудня 2017 року в залах Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара» було розгорнуто виставку до ювілею Ніни Матвієнко «Ой виорю нивку широкою», одну зі складових великого мистецького проекту «Життя і сцена». Автор концепції проекту й куратор виставки – художник-модельєр Галина Забашта, фотодизайн виставки – фотохудожник Костянтин Сачек.

Виставка не випадково мала однойменну назву з біографічною книгою Н. Матвієнко, до якої ввійшли понад двісті п'ятдесят народних пісень і творів українських композиторів з репертуару артистки¹. У виставковій експозиції було органічно поєднано світлини з родинного архіву, фотохроніку концертів різних років, художні фотопортрети, зразки автентичного вбрання і предметів побуту Житомирського Полісся, живописні полотна Петра й Андрія Гончарів та сценічні костюми знаних українських художників. Було представлено твори з фондів колекцій Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара», Національного музею українського народного декоративного мистецтва, приватних збірок. Через неповторний голос, що звучав у залах, та цілісно вибудований візуальний ряд перед відвідувачем розкривався багатогранний життєвий і творчий шлях Особистості та Співачки.

Епіграфом до виставки стали слова Н. Матвієнко: «Кожен раз, коли я думаю над тим, хто ти є сьогодні, то в першу чергу ти мусиш бути самим собою. Але це не значить жити в шкаралупі й ні до кого, і ні до чого не торкатися. Навіть якщо ти так хочеш, – не вийде, бо весь час натикаєшся на якісь кути і в житті, і в економіці, і в політиці.

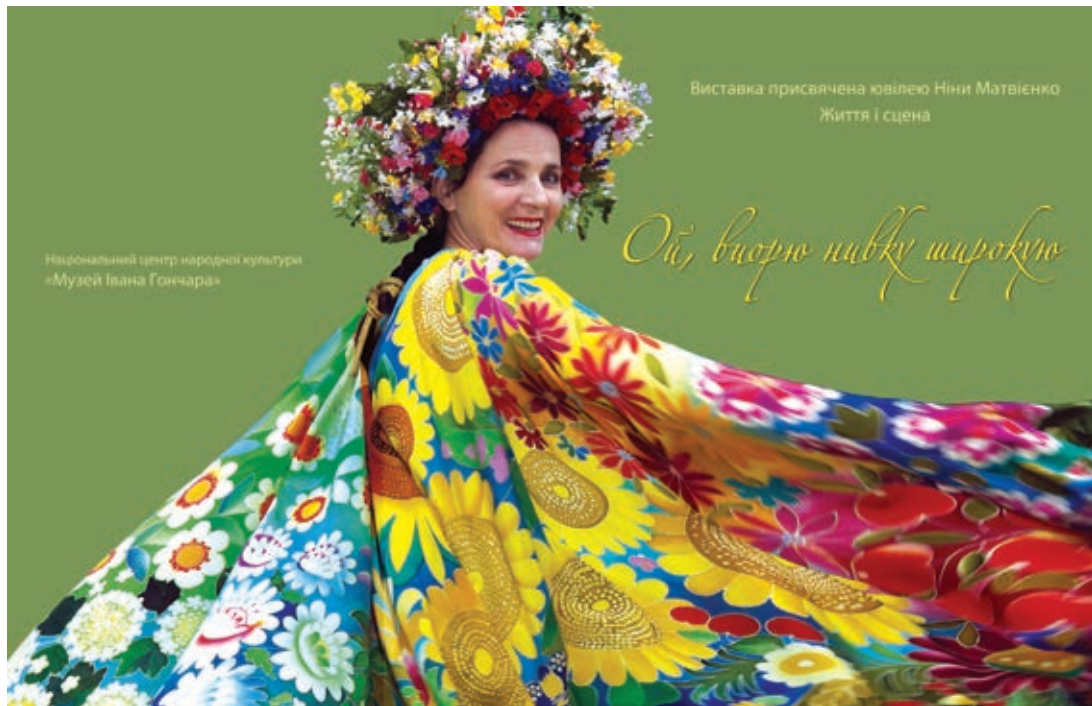
Але найтяжче в цьому світі – це пізнати самого себе».

Перша зала під назвою «Життя. Витоки» ознайомлювала з родинним світом Н. Матвієнко, де відвідувача зі світлин зустрічали батьки артистки – Митрофан Устимович та Антоніна Ільківна, бабуся Мотря, брати і сестри, родичі. На фото зафіксована Н. Матвієнко із чоловіком Петром Гончаром та дітьми, друзями, колегами по сцені, відомими українськими діячами культури й мистецтва.

Завдяки світлинам глядач мав змогу перегорнути сторінки творчої біографії Ніни Матвієнко: навчання у вокальній студії при Національному хорі імені Г. Г. Верьовки (1967), перші виступи як солістки цього хору (1960-ті рр.), концертна діяльність, співпраця з багатьма хоровими й музичними колективами. Фото відобразили миті натхненних виступів Н. Матвієнко на багатьох сценах України й світу, зокрема з хором «Дударик» (1984), із тріо «Золоті ключі» в Канаді (1988–1989), в Америці (1991), на відкритті фестивалю «Країна мрій» у Києві (2008).

Вернісаж розкрив різні грані самобутнього творчого таланту Н. Матвієнко: зйомки у фільмах, участь в оперних і театральних виставах. Репрезентовано кадри фільмів «Солом'яні дзвони» (реж. Юрій Іллєнко, 1987 р.), «Далі польоту стріли» (реж. Василь Вітер, 1990 р.), першого в Україні відеокліпу «Русалчин тиждень» (реж. Наталя Мотузко, 1988 р.), світлини з фольк-опери «Цвіт папороті» Євгена Станковича (1985), вистав «Маруся Чурай» (1987), «Водоспад-відблиски» (театр *La MaMa*, США, 1995 р.). Не менш цікаві кадри театральної-режисерської та акторської роботи Н. Матвієнко з музичного спектаклю «Під сонцем» (ідея

НАТАЛІЯ СТУДЕНЕЦЬ. ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА...

К. Сачек. Виставковий плакат «Ой, виорю нивку широкою». 2017 р.

Фрагмент експозиції виставки: зала «Життя. Витоки» *

* Усі світлини К. Сачека.

ОГЛЯДИ, ВІДГУКИ

Умовна реконструкція сценографії ювілейного вечора «Золотий камінь посіємо» в Національному палаці мистецтв «Україна».

Г. Забашта. Костюми (розпис на тканині Л. Мороз, виконання головних уборів М. Нірод). 1998 р.: а – «Велика богиня», трикотаж, віскоза, люрекс; б – «Жриця», трикотаж, вовна, віскоза, люрекс, фібра; в – «Душа», трикотаж, віскоза, люрекс; г – «Храм», трикотаж; д – «Ангел», трикотаж, віскоза, люрекс. НМУНДМ

Г. Забашта.
Костюми:
а – «Фреска». 2017 р., шовк, шитво. Колекція Н. Матвієнко;
б – «Дивопах». 1987 р., трикотаж, віскоза, люрекс;
в – «Мальва». 1997 р., трикотаж, віскоза, вовна, люрекс. НМУНДМ

НАТАЛІЯ СТУДЕНЕЦЬ. ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА...

Г. Забашта.
Костюми:
а – «О, прекрасна Венеро». 2012 р., тафта, вишивка, апплікація.
Колекція Н. Матвієнко;
б – «Українське бароко» (розпис на тканині – Н. Борисенко). 1981 р., бавовна, холодний батик. Колекція автора

Г. Забашта. Костюм «Лілея». 2004 р., парча, шифон. НМУНДМ

Арт-студія «Отаман».
Костюм «Сотниківна». 2010 р., жакардове ткацтво. Колекція Н. Матвієнко

ОГЛЯДИ, ВІДГУКИ

Г. Забашта.
Костюм
«За народними
мотивами».
1989 р., трикотаж,
вовна, люрекс.
НМУНДМ
(сорочка –
з колекції
Н. Матвієнко)

Г. Забашта.
Костюм
«Купальський
дивоцвіт». 1988 р.,
трикотаж, віскоза,
вовна, люрекс,
шовк, парча.
НМУНДМ

Умовна реконструкція сценографії ювілейного вечора «Ой, роде мій красний» у Національній опері України. Костюми: а – *Творчі майстерні Центру дослідження і відродження Волині*. Реконструкція традиційного вбрання Рівненського Полісся. Бавовна, «серпанкове» ткацтво, аплікація. Колекція Н. Матвієнко; б – *Г. Забашта*. «Поліський». 2007 р., бавовна, вишивка. НМУНДМ; в – *Н. Коваленко*. «Стигла вишня». 1992 р., бавовна, вовна, вишивка. Колекція Н. Матвієнко

НАТАЛІЯ СТУДЕНЕЦЬ. ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА...

Г. Забашта. Поліптих за мотивами творів М. Приймаченко
 (костюми: а – «Букет», б – «Будяк», в – «Маки». 1989 р., бавовна, холодний батик,
 стебнування; панно: г – «Сіяч». 2008 р., бавовна, шовк, текстильна аплікація).
 Колекція автора

ОГЛЯДИ, ВІДГУКИ

Умовна реконструкція сценографії ювілейного концерту в Національній філармонії України.
О. Теліженко.
 Костюм «Древо роду». 2005 р., бавовна, органза, аплікативна вишивка.
 Колекція Н. Матвієнко

Фрагменти експозиції зали «Сцена». Костюми: а – *О. Теліженко*. «Сирин». 2016 р., шовк, аплікативна вишивка; б – *Д. Дорожкіна*. «Чарівна скрипка». 2013 р., віскоза, шовк, аплікація; в – *А. Родіна*. «Квітка-душа». 2005 р., шифон, шовк.
 Колекція Н. Матвієнко

НАТАЛІЯ СТУДЕНЕЦЬ. ХУДОЖНЬО-ДОКУМЕНТАЛЬНА ВИСТАВКА...

Сергія Проскурні, 1997 р.) за участю японського танцівника Ендо Тадаші.

Експозицію першої та другої зали музею об'єднали традиційні поліські домоткані рушники з родинної скрині як уособлення життєвих доріг Н. Матвієнко, що беруть свій початок від батьківського порогу – с. Неділище Ємільчинського району Житомирської області. Саме «рушник долі» підводив глядача до другої зали «Сцена», присвяченої творчій діяльності Н. Матвієнко.

В експозиції зали були створені умовні реконструкції сценографічних фрагментів трьох ювілейних вечорів артистки: «Золотий камінь посіємо» (Київ, Палац «Україна», 1998 р.), «Ой, роде мій красний» (Київ, Національна опера України, 2006 р.) та концерт у Національній філармонії України (Київ, 2006 р.). Це дозволило глядачам зануритися в образну атмосферу сценічного простору і сприйняти концертний костюм як одну з вагомих складових сценічного дійства. Виставлені поряд з костюмами фотопортрети Костянтина Сачека та світлини фрагментів ювілейних концертів Ніни Матвієнко, що майстерно зафіксував кінорежисер Сергій Марченко, допомагали відвідувачам виставки зримо відчувати присутність артистки в залі.

Було представлено тридцять два концертні костюми співачки, створені Галиною Забаштою, Олесею Теліженко, Анною Родіною, Діаною Дорожкіною, Наталею Коваленко та іншими художниками. Окремі роботи добре відомі в професійному середовищі, репродукувалися в наукових мистецьких виданнях, зокрема в «Історії декоративного мистецтва України»². Приміром, «Українське бароко», строї за мотивами розписів Марії Приймаченко авторства Г. Забашти. Творчість і викладацька діяльність художниці впродовж сорока років присвячені створенню концертного, виставкового вбрання.

У центральній частині зали репрезентовано строї до музично-сценічного дійства ювілейного вечора Н. Матвієнко «Золотий камінь посіємо». Відповідно до режисерського задуму відтворити крізь віки народну пісенну традицію, в урочистих образах ансамблів «Велика богиня», «Жриця», «Храм», «Ангел», «Душа» Г. Забашта відобразила віхи вітчизняної історії: від найдавніших ча-

сів до сьогодення. У лаконічних монолітних формах убрання, витончених лініях декору трикотажних полотен та розписного шовку (автор розпису – Людмила Мороз), вишуканій пластиці головних уборів (виконання головних уборів – Маргарита Нірод) перед глядачем постали пізнавані архетипи, знаки минулого, інтерпретації трипільської, скіфської, давньоруської, барокової орнаментики. Домінування білого й золотого кольорів посилювало філософське сприйняття творів, їх глибинне духовне наповнення.

Виразні пластичні силуети, ошатне драпірування текстильних матеріалів (розрізженого трикотажу, бавовни), гармонійні комплекси нагрудних прикрас виявили рефлексії середньовічної культури в концертних ансамблях Г. Забашти «Дивопах» (1987), «Колта» (2016). Контрастне колірне й фактурне нашарування зумовило асоціативні інтонації вбрання «Мальва» (1997), «Фреска» (2017).

Історична тематика набула концептуального розвитку в строях, наближених за своїм парсунним ладом, формотворенням та кроєм до автентичних зразків шляхетного вбрання XVII–XVIII ст. У композиціях ансамблів Галина Забашта виявила красу барокового декору тканин – експресивних ліній холодного батика строю «Українське бароко» (1981 р., розпис тканини – Наталя Борисенко), рельєфного орнаменту коштовної парчі «Лілеї» (2004), вигадливих візерунків вишивки та аплікації строю «О, прекрасна Венеро» (2012). За стилістичним вирішенням, трактуванням квіткової орнаментики жакардового ткацтва цим творам близький костюм «Сотниківна» (2010) авторства й виконання майстрів арт-студії «Отаман».

Значну частину експозиції становили костюми, створені з використанням етнорегіональних народних традицій. Збереження, популяризація автентичних зразків традиційної культури, репрезентація їх творчого осмислення в професійній художній практиці є основним напрямом діяльності Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара». Згідно із задумом організаторів виставки, одягові комплекси відобразили середовище, у якому зростала й формувалася співачка.

ОГЛЯДИ, ВІДГУКИ

Сценографічні фрагменти ювілейного вечора «Ой, роде мій красний» відтворили жіночі ансамблі Г. Забашти «Весільний» (1978), «Поліський» (2007) та Н. Коваленко «Стигла вишня» (1992) за мотивами народного вбрання Центральної України, Полісся, Волині. В основі творчих авторських пошуків – найвиразніші форми, крій, елементи декору, переосмислені й утілені в сучасних текстильних матеріалах. У реконструкції традиційного строю Рівненського Полісся, виконаного у творчих майстернях Центру дослідження і відродження Волині, було збережено унікальний крій та декор одягу, з домотканого «серпанкового» полотна відтворено давній рушниковий головний убір – намітку.

Цілісний образ костюма «За народними мотивами» (1989) Г. Забашти поєднав барвисту вишивку автентичної сорочки, фактурну взористу обгортку та пластично виразний оригінальний трикотажний пояс.

Виставка засвідчила широкий діапазон використання традиційних мотивів у сучасному моделюванні концертного костюма: від реконструкції автентичних зразків до творчих інспірацій. Потужна енергетика народного мистецтва живить стрій «Купальський дивоцвіт» (1988) Г. Забашти, у якому основний засіб виразності – чорний колір, відтінений гармонійним ритмом мерехтливих золотих стрічок, – набув особливої внутрішньої глибини та сили. Елегантний силует трикотажного ансамблю, система вишуканого лінійного декору плечового й поясного вбрання, пластично багатий головний убір на основі традиційної кибалки асоціювалися з першоджерелом – одяговим комплексом Західного Поділля.

Фесрією яскравих барв, варіативністю плечового вбрання та головних уборів в експозиції виділявся триптих Г. Забашти «Букет», «Будяк», «Маки» (усі – 1989 р.) на тлі декоративного текстильного панно «Сіяч» (2008) також авторства художниці. Своєрідні мотиви розписів Марії Приймаченко, переосмислені в техніці холодного батика зі стебнуванням та органічно поєднані з модерними формами ансамблевих компонентів, підсилювали в залі настрої свята.

Цікаві пластичні пошуки й експерименти в сценічному вбранні продемонстрували ди-

зайнери, які успішно реалізують себе в сучасній індустрії моди.

Виразна авторська стилістика притаманна костюмам Олесі Теліженко, яка співпрацює з Ніною та Антоніною Матвієнко, творчими музичними колективами. Для її моделей характерні пізнаваний силует традиційного автентичного строю, багатошаровість, використання аплікативної ручної та машинної вишивки.

Монохромним жіночим ансамблем «Древо роду» (2005) було умовно представлено сценографічний фрагмент ювілейного концерту в Національній філармонії України. О. Теліженко трансформувала народну сорочку в сучасну сукню, виявила конструктивно-пластичні засоби матеріалу, підкреслила красу рельєфного рясного призбирування, увиразнила рукави текстильною інкрустацією, що асоціювалася з традиційними техніками мережки, прозорого вирізування. У костюмі «Співоча пташка» асиметрія композиції вдало доповнена аплікативною вишивкою окремих конструктивних елементів вбрання.

Витончена колористична організація, каскадна багатошаровість, акцентована пластика драперій вирізняла строї Анни Родіної «Квітка-душа» (2005), «Осінь мелодія» (2005), «Зоряна ніч» (2004) та Діани Дорожкіної «Чарівна скрипка» (2013).

Виставка не лише репрезентувала численним відвідувачам творчість Ніни Матвієнко через її сценічний образ, але й продемонструвала загалу концертний костюм як різнопланове явище декоративно-вжиткового мистецтва, висвітлила стилістичні напрями, основні тенденції в його розвитку впродовж декількох останніх десятиріч, засвідчила широкі можливості сучасного моделювання в цій сфері.

Примітки

¹ Матвієнко Н. Ой виорю нивку широкою / Ніна Матвієнко. – Київ : Національний центр народної культури «Музей Івана Гончара», 2003. – 576 с.

² Історія декоративного мистецтва України : у 5 т. / [голов. ред. Г. Скрипник]. – Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України, 2016. – Т. 5 : Мистецтво ХХ – початку ХХІ століття. – 546 с. : іл.